

Stručni rad

POKUŠAJ AKTUALIZACIJE PITANJA WALDORFSKE ŠKOLE

Mag. Zarja Trček

OŠ 8 talcev, Logatec, Slovenija

Sažetak

U ovom članku predstaviti ću waldorfsku pedagogiju i njezinu povezanost s aktualnošću s obzirom na sve promjene koje se događaju u odgoju djece i u svijetu.

Ključne riječi: Waldorfska škola, pedagogija, aktualnost

1. Uvod

Zdenko Medveš, istraživač waldorfske pedagogije, napisao je da je inicijativa Rudolfa Steinera za osnivanje waldorfske škole nastala kao posljedica razočaranja nakon strahota Prvog svjetskog rata. "Raspad starog, prijeratnog svijeta koji je, prema Steineru, značio i raspad starih vrijednosti i tradicije općenito, a što je ukazalo na korijene laži nekadašnje građanske sigurnosti i istine, značio je i potrebu za ukidanjem stare škole koja nije mogla zadovoljiti potrebe i uvjete novog života." Steiner je svoj pogled na tadašnje društvo pojasnio u predavanju koje je održao radnicima duhanskog koncerna Waldorf Astoria u Stuttgartu 1919. godine, a u kojem je identificirao i objasnio tri samostalna stupa društvenog života. Rudolf Steiner je zapravo zagovarao teoriju socijalno pravedne države, kao i mnogi filozofi prije njega, ali ju je prenio na područje pedagogije. Pri tome je polazio od premise da je za zlo klasnih nepravdi (koje, primjerice, samo bogatima otvaraju vrata svih razina obrazovnog sustava) kriva država, pa je treba - kako je smatrao - odvojiti od škole. Moto francuske revolucije o odvajanju crkve i države parafrazirao je u zahtjevu za odvajanjem škole i države. U prvom slučaju, to je bila želja da se zaštiti država (država je ta koju treba zaštititi) i građani od neposrednog utjecaja crkve, a u drugom želja da se škola zaštiti od države (i sada se država ne smatra slabijom stranom u odnosu, nego obratno). Kao što je istraživač **Medveš(?)** već utvrdio, polazišta Rudolfa Steinera o socijalno pravednoj školi prihvatila je i političko-pedagoška teorija nekadašnjih istočnoeuropskih komunističkih zemalja, gdje je jednaka mogućnost školovanja za sve bila jedna od temelja državnog uređenja u kojem su svi "jednaki". Riječ "jednaki" namjerno je pod navodnicima, jer društva potpuno jednakih nikada nije bilo, a zbog niza objektivnih i subjektivnih činjenica ne može ni biti i ostaje utopija, što je pak posebna tema. Duhanski koncern Waldorf Astoria prihvatio je Steinerovu ideju i dao mu priliku da je ostvari za djecu zaposlenih u toj velikoj tvornici duhana. Ova prva škola, koja je po koncernu dobila i ime, nastala je zbog društvenih ciljeva, diktiranih zahtjevom za jednakim mogućnostima školovanja za sve. Pritom, treba imati na umu da je u trenutku nastanka ideje i realizacije Waldorfske škole, u Europi već postojala država koja je načelo jednakih mogućnosti školovanja za sve podigla na državnu razinu - to je bila Sovjetska Rusija, a u jednom kratom periodu 1919. godine i komunistička Mađarska. No, iako su sovjetski školski sustav i Waldorfska škola nastali u istom razdoblju, svaki je krenuo svojim putem i zapravo su postali potpuna suprotnost jedan drugom. Stoga je teško objašnjivo zašto su komunistički teoretičari pozitivno tretirali nešto što je, u praksi, bilo sušta suprotnost njihovom školskom sustavu. Ako su ideja socijalno pravedne škole i ista takva pedagoška rješenja bila u skladu s univerzalnim zahtjevima socijalnog društva, odnosno suvremene pedagogije, skretanje u antropozofiju bilo je nešto što nije imalo nikakve veze s društvenim pitanjima vezanim za školstvo. Kako praksa pokazuje, Waldorfska se škola ubrzo nakon svog nastanka okrenula potpuno drugačijim ciljevima u odnosu na one zbog kojih je nastala. Ideja o posebnoj školi, kako ju je predstavio Rudolf Steiner, bila je prihvaćena zbog svoje socijalne komponente, a u praksi je najvažnija karakteristika novog školstva postala pedagoška komponenta načina rada. Štoviše, budući da su škole koje su nastale po uzoru na Waldorf ili pod samim tim imenom ostale u prilično ograničenom broju, zapravo su bile postavljene u ulogu nekih posebnih, ekskluzivnih škola. Objektivna je činjenica da je to daleko od njihovog cilja i suštine izvorne ideje.

2. Aktualnost duhovnosti u školskom sustavu

Kako je antropozofiju u već spomenutom izlaganju objasnio istraživač Zdenko Medveš, riječ je o kritici znanosti o čovjeku, sa zahtjevom za njenim usmjeravanjem ka duhovnosti ili dopunom sa duhovnošću. Rudolf Steiner je objasnio što i kako misli pod duhovnošću, a danas se tome može dodati još nešto, što Rudolf Steiner 1919. godine nije mogao ni predvidjeti. Duhovnost nisu prazne riječi. U tradiciji ljudske civilizacije duhovnost je usko povezana s religioznošću i, u svakom okruženju, s konkretnom religijom. Iako je Steinerov zamišljeni svijet imao primjese karme iz indijske religije, duhovni svijet njegove škole, ili bilo koje druge škole u Njemačkoj 1919. godine, mogao je biti samo kršćanski. Bilo bi nepojmljivo, barem teoretski, dopustiti mogućnost da se - samo na primjer - temelji na muslimanskom duhovnom vjerovanju, budizmu, hinduizmu ili bilo kojoj drugoj religiji. Ne država, prihvatili ga ne bi roditelji, a da o snažnom, odlučnom otporu dviju glavnih njemačkih crkava - protestantskoj i katoličkoj - niti ne govorimo. Tako je bilo 1919. godine, ali je li 2022. moguće govoriti o istom društvenom okruženju i istim ili barem sličnim polazištima koja su 1919. omogućila tada zamišljenu duhovnost Waldorfske škole? Gotovo jednonacionalna Njemačka, kakva je bila 1919. godine (ako zanemarimo dansku i lužičko-srpsku manjinu), danas je država u kojoj 8% stanovništva nisu Nijemci. U Njemačkoj živi čak šest milijuna stranaca, većinom iz azijskih zemalja. Prema vjeroispovijesti, 28 milijuna Nijemaca je protestantske vjere, 27 milijuna katoličke, a među strancima su čak 2 milijuna turskih muslimana. Grčka pravoslavna crkva broji 350.000 vjernika, da ni ne spominjemo ateiste itd. Dakle, kada bi Savezna Republika Njemačka prihvatila ideju Waldorfske škole kao univerzalnog principa u njemačkom obrazovanju, postojale bi samo dvije mogućnosti: ili bi ta duhovnost značila nešto apstraktno što ne bi imalo veze ni s jednom od navedenih religija, ili bi škole bile odvojene s obzirom na vjersku pripadnost djece, uz posebne škole za djecu iz obitelji koje nisu vjerski opredijeljene i ne pripadaju nijednoj vjeri ni crkvi. Treće opcije nema. U praksi se, dakle, pokazalo da je ideja Waldorfske škole, iz perspektive religioznosti, u suprotnosti sa načelom o odvojenosti crkve od države i univerzalnim pravom svih ljudi na slobodu vjerskog izražavanja. Nikome se ne može nametnuti vjera različita od one kojoj želi pripadati. U protivnom bi zanijekali sva prava suvremenog svijeta i temeljna prava iz svih modernih ustava i Povelje UN-a.

3. Waldorfska škola i moderna pedagogija

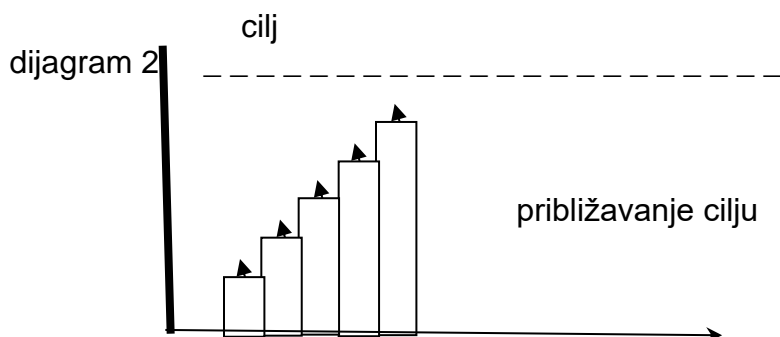
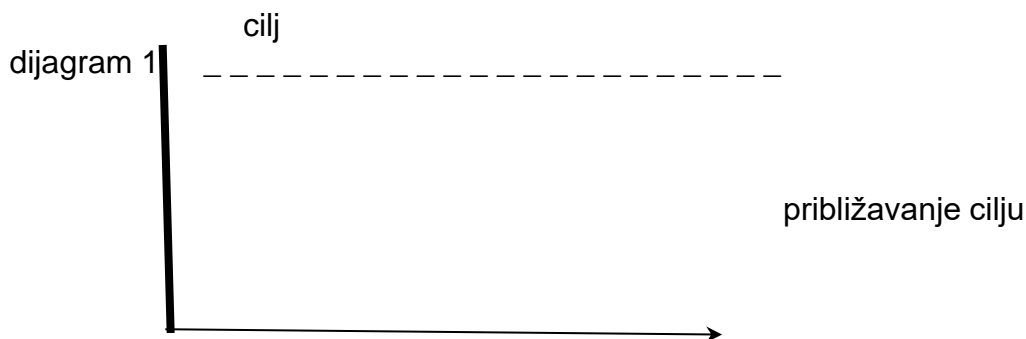
Prema riječima istraživača Zdenka Medveša, cilj pokreta protiv "stare škole" nakon Prvog svjetskog rata bio je približiti školstvo i nastavu djetetu, omogućiti školovanje i razvoj djece bez tradicionalne represije, stresa, straha i trauma. Zagovarali su školu u kojoj će se dijete ne samo prilagođavati racionalnom svijetu znanosti, gospodarstva, rada i politike, već će u školi radije njegovati umjetnost i kulturu duha. Zato su se pokreti za "novu školu" zalagali i zalažu se za školu koja proizlazi iz djetetovih aktivnosti, doživljaja i iskustava, vodeći računa o njegovim interesima i željama, što je naravno usmjereno protiv škole s apstraktnim nastavnim planom i programom kojega, u ime znanstvenog i političkog razvoja, propisuje država. Opismenjavanje djece nije samo proces izobrazbe i proces stjecanja novih znanja i vještina, već i prilika za edukaciju te razvoj osobnih kvaliteta i vrijednosti djece. Kod drugih istraživača ove tematike sigurno bi se moglo pronaći još sličnih, a vjerojatno i detaljnijih analiza, ali kao polazna točka za pitanja koja postavljam i ovo je dovoljno. Namjerno naglašavam da su to pitanja, jer odgovori su daleko od jednostavnih. Sa stajališta strukture društva i suvremenog svijeta, prvo se postavlja pitanje može li u tom suvremenom svijetu, znanosti, gospodarstvu, radu i politici školski sustav dati prednost umjetnosti i kulturi duha nad potrebama znanosti, gospodarstva i svega ostalog što omogućava funkcioniranje suvremenog svijeta. Barem u ovom slučaju, možemo pouzdano reći da je moguć samo jedan odgovor. Stvarnost diktira i zahtijeva svoje. Lijepa načela Waldorfske škole mogu te zahtjeve oplemeniti i obogatiti, ali ne mogu ih zamijeniti. Ako bi, pak, određeni školski sustav

zaista želio ostati pri navedenim načelima, mogao bi to uvesti samo za dio školske djece. U protivnom, kada bi se cijela škola temeljila prvenstveno na umjetnosti i kulturi duha, izumrlo bi moderno gospodarstvo i funkcioniranje modernog društva.

- Dakle, škola s posebnim programom samo za odabrane?
- Nije li to najveća moguća ekskluzivnost i nešto što je u potpunoj suprotnosti s izvornim načelom nastanka Waldorfske škole?
- Nadalje: je li moguća škola bez represije, stresa, straha i trauma?
- Je li, kao što je rečeno, takva škola uopće moguća (budući da je psihički stres posljedica subjektivne reakcije na iskušenja, pri čemu nije najvažnija ni jačina ni količina izazova, ako to tako možemo nazvati) ili je moguće govoriti samo o približavanju takvom cilju, dakle školi sa što manje represije, stresa, straha i trauma. Na prvi pogled, ovo je retoričko pitanje, ali smo na prvi pogled. Temelj i bit, međutim, leže u razumijevanju cilja, a zatim uzročne veze između sredstva i cilja. Ako se cilj (škola bez represije, stresa, strahova...) prihvati kao neupitan, onda je sasvim jasno da je nedostižan i samim time utopija. (dijagram br. 1)

Ništa nismo postigli.

Ako ostanemo pri kompromisnoj ideji (približavanje cilju u skladu sa realnošću), naravno da se ne može govoriti o njegovoj potpunoj realizaciji, ali i djelomično ostvarenje je više od ničega. To se najbolje može ilustrirati dijagramom. (dijagram br. 2)

4. Zaključak

U konačnici, postavlja se pitanje koje zasigurno nije postojalo u vrijeme nastanka Waldorfske škole, ali bi bilo apsurdno tvrditi da ne postoji ni danas. 1919. godine štap je, kroz tjelesno i drugo nasilje, bio tradicionalno i samo u rijetkim krugovima sporno nastavno pomagalo. U stoljeću koje je od tada prošlo mnogo se toga promijenilo u svijetu, a posebice u Europi, naravno. Našim školama već odavno nije poznat štap ni bilo kakav drugi oblik nasilja nad djecom. Svaki povratak nečemu sličnom opravdano bi i roditelji i javnost shvaćali skoro kao povratak u mračno, srednjovjekovno doba. Dakle, više nema potrebe (pojedinačni ekscesi su iznimka, a ne dio sustava) zauzimati se za školu bez prisile u pedagoškom procesu. Takva škola je kod nas realnost. Međutim, javlja se nešto drugo i na to također treba odgovoriti u smislu načela Waldorfske škole: kako s pojedinom djecom, pa i skupinama djece, koja zbog različitih uzroka (a koji ne proizlaze iz škole) nisu spremna slijediti nastavu i njene ciljeve, postići barem prihvatljivu razinu motivacije za rad i na taj način omogućiti pedagoški rad učitelja i profesora. U vrijeme u kojem dolazi do verbalnih napada na pedagoške djelatnike, pa i premlaćivanja te, u iznimnim slučajevima, i ubojstava učitelja (gledajući cjelinu takva je pojava zanemariva, ali ne može se reći da je nema), to također predstavlja pitanja koja još treba riješiti. Pritom si ne možemo pomoći iskustvom iz 1919. godine, jer bismo inače poricali evoluciju i neospornu činjenicu za koju svijet zna još od Heraklita i drugih grčkih filozofa, a to je da se sve mijenja.

5. Literatura

- [1.] Medveš, Z. (1989): Antropozofski temelji waldorfske pedagogike, v: Sodobna i. Pedagogika (SP), št. 5-6, s. 228-241.
- [2.] Strmole-Ukmar B. (1999): Waldorfske šole in proces opismenjevanja, v. Razredni 1. pouk, let. 2, št. 1, s. 12-15.
- [3.] Veliki splošni leksikon, (1998): DZS, Ljubljana.
- [4.] Carlgren F. (1993): Vzgoja za svobodu, Epta, Ljubljana.
- [5.] Edmunds F.L. (1991). Umetnost Waldorfske vzgoje, Slovensko društvo 1. Raziskovalcev šolskega polja, Ljubljana.
- [6.] Kroflič R. (1997): Avtoriteta v vzgoji, Znanstveno in publicistično središče, i. Ljubljana, s. 246-259.
- [7.] Steiner, R. (1994): Pogledi waldorfske pedagogike, DZS, Ljubljana.
- [8.] Steiner, R. (1994): Vzgoja otroka v luči duhovne znanosti, Kortina, Ljubljana.
- [9.] Seitz M., Hallwachs U. (1996): Montessori ili Waldorf, Educa, Zagreb, 1996.